

rozmarech. Praxe výstavby socialismu však ukázala, že tyto teorie nedostatečně odrážely rozporuplnost a skutečný historický rozměr tohoto procesu. Autor podtrhl, že k hledání příčin „zpomalení“ společenského pohybu se vyjádřily všechny poslední sjezdy bratrských komunistických stran socialistických zemí. V analýze příčin tohoto jevu, uvedené na XXVII. sjezdu KSSS, byly mezi jiným uvedeny: rovnostářství a hodnocení práce a společenských aktivit, které není v souladu s objektivním socialistickým vlastnictvím.

A. Matějovský spatřuje hlavní příčinu „zpomalování“ v kvalitě sociálních subjektů, od jednotlivců až po společenské skupiny, v nedocenení a nepochopení toho, co je socialismus schopen uskutečnit v rámci svého politického systému. Domnívá se, že hlavním klíčem k překonání tohoto stavu je rozvoj výrobních sil, které umožní realizovat ideje sociální rovnosti. Sociální rovnost přitom chápe jako reálné očekávání, které masa lidí spojuje se socialismem.

K tomuto pojetí se přiklonila B. Filipcová. Vyslovila myšlenku, že pracovitost, jako prostředek pro uspokojování individuálních potřeb, ztrácí prioritu v hodnotové orientaci lidí. Tím dochází k negativním jevům v orientaci a intenzitě pracovních aktivit, což doložila některými výsledky provedených sociologických sond. Překonání tohoto jevu spatřuje v otevření prostoru pro uspokojování potřeb lidí prostřednictvím společenské práce.

V závěru semináře vyslovil F. Zich přesvědčení, že ucelená koncepce, na jejímž základě přistupuje Institut sociologie Akademie společenských věd při ÚV SED ke zkoumání problematiky sociální struktury, a jejich zkušenosti pomohou našim pracovníkům překonat dosavadní poněkud skepticko-kritickou polohu v hodnocení aktivní úlohy sociální struktury v procesech naplňování závěrů XVII. sjezdu KSČ a přispějí i k ujasnění a zformulování nosné koncepce pro další orientaci sociologických výzkumů v oblasti sociální struktury.

Závěr jednání byl soustředěn na otázky dalšího zaměření a konkrétních opatření ve vzájemné spolupráci katedry marxisticko-leninské sociologie Vysoké školy politické ÚV KSČ, Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV a Institutu sociologie Akademie společenských věd při ÚV SED. Na základě výsledků jednání semináře byl vysloven závěr, že oblastí společného zájmu jsou otázky rozvoje sociální struktury v souvislosti s vědeckotechnickým pokrokem. Bylo doporučeno, aby především v této oblasti probíhala výměna teoretických, metodologických i praktických poznatků. Bylo rozhodnuto, že každoročně bude pořádán společný dvoustranný seminář, jehož konkrétní téma bude vždy rok předem blíže specifikováno a bude se opírat o konkrétní poznatky. Pořadatelem budou střídavě katedra marxisticko-leninské sociologie VŠP ÚV KSČ a Institut sociologie ASV ÚV SED. Příští seminář se uskuteční v I. čtvrtletí roku 1988 v Berlíně a bude věnován otázkám úlohy vědeckotechnické inteligence v procesech intenzifikace a urychlování sociálně ekonomického rozvoje.

Proběhlo rovněž společné jednání vedoucích katedry MLS VŠP ÚV KSČ s. Zicha a Institutu sociologie ASV ÚV SED s. Weidiga s ředitelem ÚFS ČSAV s. Pecnem.

* * *

Celkově lze říci, že jednání semináře přineslo celou řadu poznatků o teoreticko-metodologických přístupech a shrnulo výsledky sociologických výzkumů všech zúčastněných pracovišť v oblasti aktivní úlohy sociální struktury v současných podmínkách přestavby socialistické společnosti. Přineslo zejména podněty k intenzivnější práci na ucelené teoretické koncepci a náměty pro další zaměření sociologických výzkumů.

Ivan Hálek

Konference „Automatizované systémy řízení a řízení oblastí práce — ASŘ/PRAC '86“

Ve dnech 3.—5. listopadu 1986 uspořádali řešitelé hlavního úkolu státního plánu základního výzkumu IX-3-3 *Řízení a prognózování sociálních procesů v období výstavby rozvinuté socialistické společnosti v ČSSR* ve spolupráci s Českým výborem komitétu pro vědecké řízení Československé vědeckotechnické společnosti a Domem techniky

ČSVTS Praha osmou konferenci k dílčí otázce dlouhodobě sledovaného problému *automatizace a plánovitě řízení sociálních procesů* (1).

Byla zaměřena na významné aspekty řízení práce, jako jsou: prognózování práce ve vazbě na plánovitě zvyšování produktivity společenské práce, plánování personálního a sociálního rozvoje, automatizace v řízení práce, včetně hardwarového i softwarového zabezpečení. Jde o významné aspekty zásadních přeměn charakteru i obsahu práce, pracovních vztahů i reprodukci pracovní síly, jejichž realizace je základem urychlování sociálně ekonomického rozvoje společnosti po XVII. sjezdu KSČ.

Jednání konference bylo orientováno do následujících tematických okruhů:

- prognózování a plánování práce, změny struktury zaměstnanosti;
- řízení práce v současném období, otázky produktivity, kvality, zaměstnanosti;
- automatizované systémy řízení pro oblast práce, zkušenosti projekce, zavádění; nové a perspektivní problémy;
- vliv výpočetní techniky a robotizace na změny v obsahu a charakteru práce, v řízení práce, současné a perspektivní problémy.

Cílem konference bylo v rámci dlouhodobě sledovaného problému *automatizace a plánovitě řízení sociálního rozvoje* seznámit účastníky s dosaženým poznáním v oblasti prognózování práce, řízení reprodukce a pohybu pracovních sil a zvyšování produktivity práce, možnosti automatizace a zpracování programového díla pro oblast práce a jejího řízení, jakož i se současným stavem a problémy řízení práce v hospodářských organizacích a územních řídicích orgánech.

Při zahájení zdůraznil předseda přípravného výboru V. Pernica (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha) zásadní význam orientace na úkoly vytyčené XVII. sjezdem KSČ, které jsou praktickou realizací marxisticko-leninské teorie práce. Tato teorie práce vychází z dvojího charakteru práce, jež je na jedné straně zdrojem veškerých hodnot, na druhé straně je základem kultivace samotného člověka, a tedy jeho základní potřebou.

Úvodní referát *K problémům prognózování sociálního rozvoje* připravil F. Kutta (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha). Zdůraznil, že vztah prognózy sociálního rozvoje k prognóze ekonomického rozvoje se projevuje přímo v krajních bodech rozšířené reprodukce – ve výrobě a spotřebě. Upozornil na problematiku sociálních aspektů vědeckotechnického rozvoje i jejich vlivu na změny v obsahu a charakteru práce, vzdělání a kvalifikace pracujících a na možnosti zvyšování kultury v tomto směru. Základním problémem ve vztahu k výrobě je rozvoj obsahu práce a zaměstnanosti řešením sociálně ekonomických problémů zvyšování produktivity a efektivnosti práce. V té souvislosti je třeba směřovat k optimalizaci pracovního času a pracovních režimů ve vztahu ke snižování přesčasové práce, zkracování pracovní doby etc. V oblasti využití pracovních zdrojů a struktury zaměstnanosti bude třeba ve vazbě na demografický vývoj postihnout vývoj komplexu pracovních zdrojů, včetně jejich odborné přípravy, vývoj odvětvové a oblastní struktury zaměstnanosti směrem k jejímu optimu. Prognóza sociálního rozvoje, vycházející z rozboru socialistických sociálních vztahů, se soustřeďuje ke zdrojům rozšířené reprodukce, všestranného rozvoje a aktivizace hlavního subjektivního faktoru společnosti – člověka, rozvíjejícího se v rámci kolektivních subjektů sociálně třídní struktury.

Příspěvek *K možnostem vývoje zaměstnanosti a produktivity práce do r. 2000* přednesl v zastoupení Š. Karabína K. Vyhňalík (Federální ministerstvo práce a sociálních věcí, Praha). Poukázal na to, že za cíl dlouhodobých výhledů se považuje odhalování možných problémů a způsobů jejich řešení. Kategorickou podmínkou rozvoje se stává zlepšování rovnováhy reprodukčního procesu včetně rovnováhy pracovních sil, mj. zdrojů a potřeb pracovních sil. Zatím nejsou ve shodě kritéria plné zaměstnanosti s efektivností využití pracovních sil. Předpokládá se podstatná změna v rozdělení pracovníků mezi základní sektory národního hospodářství ve prospěch třetího sektoru. V posledních letech se u nás růst terciéru zpomalil. Rozvoj sociálních programů je podmíněn vyšším využitím pracovního potenciálu, tzn. pracovní doby i výrobních prostředků.

Faktory práce a prognózování vývoje potenciálu pracovních sil byl název příspěvku P. Chalupy (Pedagogická fakulta Univerzity J. E. Purkyně, Brno). Autor hovořil o metodických otázkách analýzy a prognózy rozmístění pracovních sil s využitím

(1) V závěrech první konference v roce 1979 Automatizované systémy řízení a řízení sociálních procesů – ASŘ/RSP '79 byl vysloven požadavek věnovat postupně pozornost dílčím otázkám tohoto rozsáhlého problému. Informace o jednotlivých konferencích je obsažena ve zprávě o konferenci v roce 1985, která je uveřejněna v Sociologickém časopisu č. 6/86, s. 663.

historicky vzniklých a v posledních čtyřiceti letech rozvinutých i stabilizovaných regionů dojíždky do zaměstnání. Analýza vzdělanostní struktury ukazuje, že do roku 1990 bude asi 50 % absolventů denního studia kryt přirozený úbytek pracovníků s vysokoškolským a středoškolským vzděláním. Při podrobnější analýze struktury zaměstnaných se ukazuje, že v roce 1990 lze očekávat deficit pracovních sil v přibližném počtu asi 270 tisíc osob. Ke zvýšení počtu ekonomicky aktivních osob by mělo dojít až k roku 1995. Tato prognóza je vypracována na základě dat cenů 1980 a v tabelární formě jsou výsledky k dispozici.

Referát *K otázkám řízení zaměstnanosti v procesu tvorby dlouhodobého výhledu ČSR do r. 2000* přednesl J. Gacka (Česká plánovací komise, Praha). Podal přehled o pracích na dlouhodobých výhledech resortů i plánovacích orgánů. Specifickým úkolem národních plánovacích orgánů je zvýšit váhu oblastních koncepcí v systému prací na dlouhodobém výhledu a zajistit jejich provázanost se záměry resortů. Hovořil také o věcných problémech rozvoje národního hospodářství a jejich průmětu do vývoje kvalifikačních a vzdělanostních struktur.

Příspěvek *K některým otázkám vlivu lidského činitele a k prognózování pracovního potenciálu* přednesla D. Lišková (Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce, Bratislava). Zdůraznila, že má-li být doceněn lidský činitel, je nutno lépe poznat pracovní potenciál. Nazývá také situace, kdy je účelné přejít od přizpůsobování pracovních sil výrobě k rozvoji výroby, která by sloužila také rozvoji člověka, jinak řečeno, která vyžaduje pozitivní změny ve struktuře pracovních sil. Základem řízení oblasti práce se musí stát dlouhodobé plány rozvoje kádrové základny.

Problémy celostátní statistiky uvedl J. Kux (Federální statistický úřad, Praha) v příspěvku *Statistické sledování vývoje zaměstnanosti a kvalifikace*. Systém statistického výkaznictví o práci je stabilizován a plní své poslání. Problémem je zabezpečit perspektivní řízení a prognózování potřebnou statistickou informací. Slabě je zatím pokryta oblast statistiky pracovních podmínek. Pro ni je nutno využívat neperiodických šetření. V roce 1986 jde o meziokresní dojíždku za prací, v roce 1987 to budou otázky pracujících důchodců a využívání kvalifikace. K opakovanému mzdovému šetření dojde v letech 1988 až 1989. Zatím jsou získané poznatky a shromážděné materiály nedostatečně využívány. Ke zlepšení může napomoci přebírání a předávání údajů přímo na magnetických nosičích. Ještě v roce 1986 bude uvedena do experimentálního provozu federální banka dat.

J. Vlácil (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha) v příspěvku *Problémy sociologické teorie práce* analyzoval současný stav a úroveň vědeckých poznatků sociologie a sociální psychologie o práci. Významným impulsem k rozvíjení sociologického poznání vlivu obsahu práce a odměňování za práci na rozvoj osobnosti jsou požadavky prognózy.

Druhý den jednání byl orientován převážně na otázky praxe řízení na úrovni resortů, výrobně hospodářských jednotek, podniků a územních orgánů. Vstupní referát J. Berky a I. Tomeše *ASŘ a řízení oblasti práce* přednesl J. Berka (Federální ministerstvo hutí a těžkého strojírenství, Praha). Důraz kladl především na nové trendy v personálním řízení ve spojení s ASŘ v průmyslových podnicích. Poznání, že personální řízení a personální politika jsou dílčí částí širšího sociálního řízení a sociální politiky, vedlo ke kritickému přehodnocení dosavadní praxe personálního řízení. Resort v zájmu intenzifikace definuje nutné změny v personálním řízení, nový obsah jeho cílů, zdůrazňuje nutnost přesunout pozornost od naboru k práci s lidmi v organizaci a změnit strukturu kompetencí a odpovědnosti. Dochází ke konfrontaci i praktickému využití teorie pracovního místa a teorie pracovní funkce, které jsou v personálním řízení v rámci resortu ověřovány. Existuje pro ně také potřebné softwarové vybavení. Jde o to, pozvednout personální řízení na kvalitativně vyšší stupeň, odpovídající současným potřebám urychlování sociálního a ekonomického rozvoje.

K. Štětka (Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce, Bratislava, pracoviště Praha) seznámil přítomné s *Hlavními směry rozvoje ASŘ v oblasti práce, mezd a sociálních věcí do roku 1990 s výhledem do roku 2000*. V současné době jde o zjednodušování řady předpisů a vytváření podmínek pro bezdokladový styk organizací s resortem a statistikou. Informaci o praktické realizaci automatizace v příspěvku *Automatizované získávání vstupů pro zpracování mezd a platů* přednesl K. Prchal (Výzkumný ústav mechanizace a automatizace, N. Mesto nad Váhom). Ukázal také na možnosti využití „nepravidelné pracovní doby“. J. Staša (Stavební závody, Praha) přednesl příspěvek *Zavádění Jednotné údajové základny organizací (JÚZO) pro oblast práce, mezd a sociálních věcí ve stavebních závodech*. V. Chlumský (Ústav ekonomiky a organizace stavebnictví, Bratislava, pracoviště Praha) hovořil na téma *ASŘ ve službách rozvoje hmotné zainteresovanosti*.

Otázky spojené s řízením pracovních sil v oblastním průřezu rozebírali V. Ulman v příspěvku *Struktura zaměstnanosti v odvětvích nevýrobní sféry* a J. Kovář v referátu *Oblastní vázanost pracovních sil a oblastní aspekt zaměstnanosti* (oba z Výzkumného ústavu rozvoje oblastí a měst, Ostrava). Přerozdělení pracovních sil mezi sektory naráží mimo jiné na územní vázanost pracovních sil. Odpovídající proporce v pracovních příležitostech je nutno teprve tvořit. Analýza současného stavu s rozčleněním na základní výrobní odvětví, ostatní výrobní odvětví a nevýrobní sféru ve srovnání s počty trvale bydlících ukazuje na nezbytnost podstatně prohloubit oblastní plán rozmísťování pracovních sil. Otázky *automatizace a sociálně ekonomického rozvoje oblastí* rozebíral V. Kocurek (Jihočeský KNV, České Budějovice).

Otázkami statistického sledování a využití automatizace se zabývaly příspěvky *Některé problémy bilancování pracovních sil v severočeských pánevních oblastech* S. Drápala (Okresní oddělení Českého statistického úřadu, Teplice) a Z. Bezděkové (Výzkumný ústav sociálně ekonomických informací a automatizace řízení, Bratislava, pracoviště Praha) *Stavebnicový systém analytických podkladů na příkladu statistiky práce*.

Příspěvek *Komplexní přístup k přeměně práce v podmínkách robotizace* připravil V. Čech (Vysoká škola strojní a elektrotechnická, Plzeň). Z hlediska perspektivního spojování systému automatizovaného konstruování (CAD) s automatizací přípravy a řízení výroby (CAM) definoval přístupy k řízení přeměny práce – organizační, sociologický a psychologický. Ukázal na potřebu i způsoby uplatňování jmenovaných přístupů ve fázích projektování a konstruování, implementace a v období provozního užívání. Seznámil s metodikou a obsahem programového zabezpečení kvalitativního i kvantitativního projektování pracovních sil při zavádění flexibilních automatizovaných systémů.

Příspěvek *Nový přístup ke kvalifikované práci* připravil A. Klindera (Kancelář České národní rady, Praha). Informoval o světových programech vědeckotechnického pokroku a Komplexním programu vědeckotechnické spolupráci zemí RVHP. Zdůvodnil nevyhnutelnost přechodu od „zavádění“ automatizace a výpočetní techniky k řešení zásadních problémů výroby a národního hospodářství za pomoci automatizace. Hodnocení veškeré práce musí být podřízeno kritériím efektivnosti a kvality. K tomu musí směřovat i nová kvalifikace.

Přeměny práce v podmínkách vysokého stupně technického rozvoje bylo téma referátu M. Filky (Vysoká škola chemicko-technická, Pardubice). Autor se zabýval problémem adaptace hospodářské sféry na vědeckotechnický rozvoj. Při řešení otázek vědeckotechnického rozvoje je v současné době zvlášť důležité vycházet ze sociálních cílů a řešit v první řadě sociální otázky. Dozrávají podmínky pro rozvíjení netradičních pracovních režimů, jako jsou pohyblivá pracovní doba, práce doma aj. Je nutno lépe provázat systémy hmotných a nehmotných stimulací. To vše se musí odrazit při zvyšování úrovně připravenosti řídicích pracovníků.

H. Woleková (Závody těžkého strojírenství UTAR, Bratislava) hovořila na téma *Metodické otázky prognózování sociálního obsahu technického rozvoje ve VHJ*. Sociální řízení je zatím orientováno na zlepšování vybavenosti pracovišť a snižování rizikovitosti práce. V technickém rozvoji se objevuje požadavek kvalitativního rozvoje účastníků pracovního procesu. Na úrovni VHJ není zatím jasné, co ze sociálního rozvoje lze prognosticky vyjádřit. Zdá se, že v našem případě by prognóza měla klást úkoly technikům.

S problémy rekvalifikace v profesích hutnictví železa seznámil konferenci J. Stanko (Východoslovenské železářny, Košice) v referátu *Intenzifikace a strukturální změny pracovních sil v podmínkách hutnické výroby*. Stále silněji se prosazuje automatizace v procesu žádoucích změn v obsahu práce operátorských profesí.

Na význam a specifika ergonomického hodnocení automatizace pro oblast inženýrské práce a *lidský činitel* I. Krátký (Výzkumný ústav strojírenské technologie a ekonomiky, Praha). S otázkami přípravy pasportů pracovních míst a funkcí seznámil konferenci V. Fiala a V. Cibulka (k. p. Škoda, Plzeň) v příspěvku *Využití ASŘ pro komplexní rozbor a racionalizaci pracovníků strojního obrábění v k. p. Škoda*. Příspěvek *Využití exaktních metod pro rozbor a racionalizaci výrobního procesu* připravila E. Mainzová (Vysoká škola strojní a elektrotechnická, Plzeň). *Vazby automatizovaných informačních systémů orgánů ROH a státní správy* ve svém příspěvku rozebíral K. Lux (Ústřední rada odborů, Praha).

Závěrečný den jednání byl věnován nově se formujícím problémům a diskusím. Sociálně psychologické otázky, spojené s formováním pracovních kolektivů a změnami obsahu práce pod vlivem nových forem automatizace výroby, analyzovali I. Nový a M. Tomšík (Vysoká škola ekonomická, Praha) v příspěvku *Pružné automa-*

tizované výrobní systémy v řízení práce. M. Vítek (Vysoká škola chemicko-technologická, Pardubice) v příspěvku *Znalostní inženýrství a automatizace* formuloval potřebu konstituovat nový obor, novou inženýrskou specializaci „znalostní inženýrství“, založenou na rozvoji informační techniky v řídicí praxi. Specialisté oboru by měli být připraveni poskytovat informační služby na vyšší úrovni, než kterou umožňovala technická úroveň soudobých počítačů. Příspěvek *K tvorbě databáze s pomocí prvků umělé inteligence* připravili M. Molnár a L. Molnár (Geofond, Bratislava).

Možné směry rozvoje metodiky a metodologie sociálního projektování byly obsahem příspěvku *Sociální projektování a práce*, který připravili Z. Dráb a V. Pernica (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha). Prostorem pro sociální projektování je činnost pracovních skupin a jednotlivých pracovníků. Sociální projektování se podobá inženýrskému projektování jen v málo rysech. Viditelný rozdíl je v tom, že zatím neexistuje ani základní soubor metodických postupů prakticky využitelných. Autoři analyzovali metodu analogií, projektů pracovních aktivit a načrtli soubor metod a postupů pod názvem „socware“. Zmínili se i o otázkách měření a hodnocení a poukázali na to, že sociální projektování v oblasti práce musí být provázáno s řešením komplexu otázek zvyšování produktivity společenské práce a rozvoje osobnosti. Rozsáhlejším diskusním příspěvkem vzbudil pozornost J. Linhart (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha). Hovořil o výsledcích výzkumu postojů, které mají silný vliv na vytváření sociálního klimatu. Výrazné nivelizační postoje je nutno brát v úvahu při řešení otázek intenzifikace. Příspěvek *Seberealizace v práci v podmínkách automatizace* přednesl E. Mleziava (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), který zpeřtil závěr metodou „neomylné prognózy“.(2)

Dělná atmosféra konference se projevila v diskusi k referátům a hlavně ve dvou panelových diskusích ve večerních hodinách. První pod vedením Z. Drába měla hlavní téma *Změny v obsahu a dělbě práce*. Diskuse byla orientována na předpoklady přeměn v práci, sociálně třídní struktury, životní úrovni a způsobu života. Druhá diskuse, kterou řídil V. Pernica, byla orientována na problémy *zvyšování produktivity práce a na automatizované systémy řízení pro oblast práce*. Panelové diskuse přispěly k bezprostřední výměně názorů a zkušeností pracovníků oblasti vědy a výzkumu s pracovníky praxe řízení různých řídicích úrovní.

Jednání konference potvrdilo, že otázky práce jsou pro pochopení a řízení sociálních procesů probíhajících v naší společnosti klíčové. Diskuse odhalily širokou škálu přístupů k řešení problémů práce. Zároveň ukázaly základní světónázorovou shodu, která se promítá do jednotného metodologického přístupu, založeného na dialektickém a historickém materialismu.

V průběhu diskusí se projevil hranice empirických přístupů k analýze a prognóze práce a byla potvrzena nevyhnutelnost prohloubit obecné teoretické přístupy, které jediné dovolují uchopit oblast práce v dialektické jednotě jejich ekonomických, sociálních a technicko-technologických určení. Pro pochopení dynamiky práce je důležité vycházet z obecných strategií rozvoje společnosti, jak je rozpracoval XVII. sjezd KSČ.

S uspokojením lze konstatovat, že především na úrovni hospodářských organizací se prohlubuje institucionální zabezpečení sociologického sledování otázek práce. Pevné spojení s ekonomickým, technickým a technologickým rozvojem a jejich plánovitým řízením však zatím nemá dostačující metodické základy. Dříve rozpracované metodické principy „systémového projektování“ se rozšiřují nedostatečně. Dále se potvrdilo, že na konferenci ASŘ/RSP '79 doporučené rozčleňování problému „automatizace a sociální rozvoj“ na dílčí problémy, které budou programem jednotlivých setkání, je účelné a plodné.

Struktura účastníků bezpochyby ovlivnila orientaci zájmu především na příspěvky týkající se otázek rozvoje pracovní činnosti a jejího řízení na úrovni podniků, což akcentuje také otázky vědecké organizace práce.(3) Na úrovni podniků se cílové představy a vývojové trendy práce a zaměstnanosti nemusí vždy prosazovat ve stejném směru a se stejnou intenzitou. Socialistický podnik je subjektem společenského

(2) Sborník referátů „Automatizované systémy řízení a řízení oblasti práce – ASŘ/PRAC '86“ vydal Dům techniky ČSVTS Praha v roce 1986.

(3) Konference se zúčastnilo 161 odborníků, z toho 36 s předem přihlášenými příspěvky. V průběhu jednání a v panelových diskusích vystoupilo dalších 21 účastníků konference. Z celkového počtu bylo 40,4 % žen a 59,6 % mužů. Nejvíce byli zastoupeni pracovníci řídicí praxe, jejich podíl činil 60,8 % (z toho 36 % podniková sféra, 6,3 % z územních řídicích orgánů, 18,5 % z centrálních řídicích orgánů). Z vědecké oblasti a vysokých škol bylo 39,2 % zúčastněných (8,7 % vysoké školy, 23,9 % resortní výzkumné organizace, 6,6 % ČSAV).

rozvoje, a tedy i významným realizátorem programu sociálního rozvoje, dostává se proto do centra pozornosti také v prognózování a řízení sociálního rozvoje, jakož i ve vztahu ke zdokonalování sociálně ekonomického mechanismu.

Pokud jde o automatizované systémy řízení pro oblast řízení práce, je nutno upozornit, že je pocítováno určité odtržení automatizace řízení a řídicí práce od automatizace realizačních (výrobních) procesů a jejich řízení. Přes velké úsilí ministerstva práce a sociálních věcí v řešení otázek jednotného programového vybavení pro automatizaci řízení pracovních sil, přetrvává roztržičnost v přípravě programového vybavení technických prostředků ASŘ a AIS.

Konference doporučuje:

- v oblasti přípravy na zaměstnání kriticky přehodnotit koncepci středních odborných učilišť (SOU) ve smyslu jejich přiblížení podnikům, může se tak zlepšit materiální situace učilišť, pomoci podnikům a zkvalitnit praktická příprava učňů;
- hledat účinné formy překonávání kritéria a s ním spojeného efektu „průměrné známky“; uvedené kritérium je na překážku vyhledávání a rozvíjení talentů, neboť oblast vyhraněného zájmu, v němž student dosahuje vynikajících výsledků, se v průměru ztratí;
- v plánech tvorby struktury studujících vysokých škol respektovat zvyšující se význam společenských věd, přehodnotit rozdělení studujících mezi přírodní, technické a společenské vědy, uvnitř společenských věd pak proporce mezi studujícími ekonomie, práv, sociologie a sociální psychologie;
- dále rozvíjet myšlenku „sociálního pasportu“ pracovišť, jehož nedílnou a základní částí by měl být profesiogram; pro oblast pracovní činnosti s použitím výpočetní techniky využívat zkušenosti s profesiogramy, které nashromáždil odbor sociálního rozvoje k. p. Škoda;
- pro potřeby plánovitého řízení hospodářského a sociálního rozvoje využívat podrobnějších údajů „pracovního potenciálu“, který je komplexním vyjádřením možností konkrétních pracovních sil v daném prostoru (podniku, území apod.);
- v relativně krátké době vytvořit podmínky pro předávání údajů statistiky práce na magnetických nosičích;
- upevňovat a rozšiřovat institucionalizaci vědecké organizace práce, stávající útvary zdokonalovat, vytvářet podmínky pro jejich zřízení tam, kde dosud nejsou;
- do útvarů vědecké organizace práce začlenit sociology, v metodice jejich činnosti prosazovat komplexní řešení úkolů z hlediska technického, ekonomického, psychologického, fyziologického, sociologického a ekologického;
- rozvíjet metodiku sociálního projektování jako komplexní řešení technických a technologických problémů ve vazbě na lidské komponenty výrobních a řídicích struktur i jako řešení v kratších a zároveň i delších časových horizontech;
- pokračovat v rozpracování otázek sociální efektivity a výsledky dovádět do metodické polohy;
- projekční a konstrukční řešení, především pro automatizaci, dotahovat do projekce činnosti obsluh, tedy do projekce pracovní činnosti;
- hodnocení technické úrovně pracovních strojů založit mimo jiné také na posouzení jejich přínosu k vytváření pracovních míst s žádoucím obsahem práce;
- pro řešení sociálních (lidských) otázek projektů uvažovat o vytvoření výkonných orgánů ve formě například územních poradenských organizací pracujících na chozrasčotném principu; v tomto využívat zkušenosti Domu techniky ČSVTS Pardubice;
- uvažovat o využití výrobních družstev pro a) poradenství a dodavatelskou činnost v sociálním projektování, b) dodavatelskou činnost k vypracování, event. působení uživatelských programů, zvláště osobních počítačů, c) výrobu pomocných prostředků provozu výpočetní techniky;
- do výzkumu oblasti práce zahrnout perspektivní otázky spojování profesí a střídání práce v jejich technickém, psychologickém, fyziologickém a sociologickém průřezu;
- otázky sociálního rozvoje ve spojení s prací zkoumat a do prognózy zahrnovat ve vazbě na procesy socialistické integrace;
- v prognózách brát v úvahu práci a vzdělání v dimenzi potřeb, jejich rozvoj jako rozvoj potřeb, vzdělání nejenom jako přípravu na zaměstnání, ale jako cílovou hodnotu samu o sobě;
- lépe sladit zájem a požadavky na sledování rozvoje brigádních forem práce a plánování personálního a sociálního rozvoje s požadavky centrálního statistického sledování a s centralizací Jednotné údajové základny organizací a Jednotné evi-

- dence pracujících; existuje nebezpečí rozvíjení nových struktur informací, včetně jejich automatizace, izolovaně a zdvojeně vedle dosavadních;
- uvažovat o potřebě a možnostech rozšířit statistické sledování práce o dimenzi nabídka-poptávka;
 - upřesňovat metody vyjadřování a výpočtu produktivity práce, podniková a společenská produktivita práce nejsou zdaleka komplementární, ve společenské produktivitě práce hraje významnou roli realizovatelnost produkce a její uživatelská kvalita;
 - v teorii i praxi se zabývat otázkou vazeb mezi současnými řídicími strukturami v podnicích a brigádními formami práce a odměňování; zabývat se realizací mzdových soustav, zvláště pohyblivých složek;
 - rozvíjet základní i aplikovaný výzkum sociologie a psychologie práce v ČSAV, resortních výzkumných ústavech, na vysokých školách a ve spojení s podnikovou sférou, věnovat pozornost vztahu práce a zaměstnání;
 - v prognózách ohodnotit vývoj potřeby kvalifikovaných pracovníků v národním hospodářství ve vazbě na: a) perspektivní směry vědeckotechnického rozvoje, b) strukturální změny výrobní základny, c) úkoly komplexního programu vědeckotechnického pokroku a spolupráce zemí RVHP; v prognózách využívat cílové představy komunistické práce;
 - pokračovat v úsilí o koncentraci programátorských kapacit pro zpracování typových aplikačních programů sociálního plánování a řízení práce jako součásti ASŘ; uvažovat o institucionálním zabezpečení profesionální činnosti v oblasti tvorby programového díla, jeho rozšiřování a údržby;
 - při rozvíjení AIS, ASŘ i perspektivních expertních systémů neustále zvyšovat pozornost k uživatelům a uživatelským charakteristikám těchto systémů, nedopustit samoučelný vývoj automatizace a expertních systémů.

Účastníci konference se shodli v názoru na účelnost systematického sledování problému automatizace ve spojení s plánovitým řízením sociálních procesů a každoroční výměny poznatků o dílčích problémech mezi řešiteli úkolu státního plánu základního výzkumu, pracovníky resortních výzkumných ústavů i praxe plánovitého řízení sociálních procesů a výstavby ASŘ a AIS. Doporučuje se uvažovat o návratu k některým z významných témat, jakým je třeba práce apod. Příští konferenci by bylo účelné věnovat otázkám plánovitého řízení sociálních procesů v socialistické organizaci.

Vladimír Pernica

Soutěž mladých pracovníků Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV o nejlepší vědeckou práci v roce 1986

Stalo se již tradicí, že několik podzimních dnů je v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV věnováno prezentaci výsledků vědecko-výzkumné práce jeho mladých pracovníků do věku 35 let, a to v rámci soutěže o nejlepší vědeckou práci.

V soutěžním ročníku 1986 se představilo celkově deset prací, přičemž z filozofického odboru a odboru VTR bylo přihlášeno pět prací, pět prací bylo z odboru sociologie.

Odborná komise pracovala pod vedením M. Hulákové, zástupce ředitele ÚFS ČSAV. Objektivně posoudila všechny zúčastněné práce podle již obvyklých kritérií, jimiž jsou: aktuálnost zvoleného tématu, vazba na jednotlivé úkoly Státního plánu základního výzkumu, celková metodologická úroveň a ideové vyznění práce, úroveň její prezentace a obhajoba samotným autorem. Závěr odborné komise v soutěžním ročníku 1986 je následující: Jako nejvýznamnější byl hodnocen příspěvek M. Boguszaka – návrh na udělení společné plakety ÚV SSM a ČSAV; na druhém a třetím místě se umístily práce O. Baranové a Z. Parusníkové a dále byly oceněny práce P. Čecha a J. Svítka.

Nejprve k sociologickým studiím: Práci M. Boguszaka, *Tři příspěvky k prognózování třídní a sociální struktury*, tvoří, jak ostatně z titulu vyplývá, tři příspěvky. V prvním z nich je předložen jeden z možných přístupů k prognózování třídní a sociální struktury. Tento přístup je založen na matematických modelech a vychází z poznání plynoucího z rozboru zákonitostí dosavadního vývoje zkoumaných sociálních procesů. Model, který M. Boguszak sestavil pro analýzu minulého vývoje některých sociálních procesů a pro určení možných cest dalšího vývoje třídní a sociální struktury, umožňuje přesněji stanovit míru vnitřní a vnější determinace zkoumaného pro-